
АДВОКАТУРА В УКРАЇНІ

УДК 347.965:008

І. Г. Карпова, к. пед. н.

**ВИДАТНІ АДВОКАТИ УКРАЇНИ К. ТРИЛЬОВСЬКИЙ,
А. ЧАЙКОВСЬКИЙ ТА Є. ОЛЕСНИЦЬКИЙ ЯК КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНІ ДІЯЧІ**

Анотація. В статті досліджується культурно-просвітницька діяльність відомих юристів України – адвокатів К. Трильовського, А. Чайковського та Є. Олесницького.

Ключові слова: адвокат; культурно-просвітницький діяч; культурно-просвітницька діяльність; літературна творчість; січовий рух; журналістика.

І. Г. Карпова, к. пед. н.

**ИЗВЕСТНЫЕ АДВОКАТЫ УКРАИНЫ К. ТРИЛЕВСКИЙ, А. ЧАЙКОВСКИЙ И Е. ОЛЕСНИЦКИЙ
КАК КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКИЕ ДЕЯТЕЛИ**

Аннотация. В статье исследуется культурно-просветительская деятельность известных юристов Украины – адвокатов К. Трилевского, А. Чайковского, Е. Олесницкого.

Ключевые слова: адвокат; культурно-просветительский деятель; культурно-просветительская деятельность; литературное творчество; сечевое движение; журналистика.

І. Н. Karpova, Candidate of Pedagogical Sciences

**FAMOUS LAWYERS OF UKRAINE K. TRILEVSKY, A. TCHAIKOVSKY, E. OLESNITSKY
AS CULTURAL EDUCATIVE PERSONALITYS**

Abstract. The cultural and educational activities of well-known lawyers in Ukraine – lawyers K. Trilevsky, A. Tchaikovsky, E. Olesnitsky is explores in the article.

Keywords: lawyer; cultural and educational personality; cultural and educational activities; literary creation; Sich movement; journalism.

Актуальність теми дослідження. Розбудова суверенної, правової України багато в чому залежить від талановитих, непересічних особистостей, здатних вирішити складні проблеми сьогодення, її економічного, політичного, правового, міжнародного, культурного життя.

Постановка проблеми. І в цьому, зрозуміло, важливим є досвід різнопланової діяльності видатних постатей України минулого, а саме, її видатних юристів-правників, зокрема, відомих адвокатів. Мова йде про добре відомих усім особистостей Кирила Трильовського, Євгена Петрушевича, Костя Левицького, Лева Бачинського, Андрія Чайковського, Євгена Олесницького та інших, уславивших Україну, перш за все, своєю державною, громадською роботою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Громадсько-політичну та правову діяльність цих видатних постатей української історії висвітлювали у своїх наукових розробках учені П. Арсенич, В. Бачинський, С. Злупко, А. Нагірняк, Р. Матейко, Л. Пинда, Л. Рева-Радіонова, В. Яременко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим малодослідженим питанням залишається площина культурно-просвітницької діяльності відомих українських правників-адвокатів.

Мета статті. Метою статті є наукова розвідка в питанні культурно-просвітницької діяльності таких постатей української юриспруденції, як адвокатів К. Трильовського, А. Чайковського та Є. Олесницького.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кирило Трильовський – відомий політичний діяч у Східній Галичині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Народився в 1864 році в сім'ї греко-

АДВОКАТУРА В УКРАЇНІ

католицького священика, вищу юридичну освіту отримав на юридичних факультетах Чернівецького, а згодом Львівського та Віденського університетів. У 1894 році захистив докторську дисертацію, а невдовзі у Львові склав адвокатський іспит. У 1901 році відкрив правничу канцелярію в Коломиї, потім працював адвокатом у Яблуніві [1; 2].

Ім'я Кирила Трильовського завжди, в першу чергу, асоціюється з його політичною діяльністю. Він був членом Русько-Української радикальної партії, одним із організаторів січового руху в Західній Україні. Але важливою складовою була і культурно-просвітницька діяльність серед українського селянства та міщанства, адже, на його думку, як і його соратників І. Франка, М. Драгоманова та ін. відомих громадських діячів України, без піднесення загального культурного рівня народу, його політичної грамотності неможлива розбудова української держави в майбутньому.

Саме тому вже у юнацькі роки Кирило Трильовський починає займатись активною культурно-просвітницькою роботою. Ще навчаючись у Коломийській гімназії, створив у ній спеціальну бібліотеку та проводив активну пропагандистську роботу. У 1884 році разом із І. Кейваном та І. Сандуляком засновує першу читальню товариства “Просвіта” у селі Карлів Снятинського повіту. В 1896 році засновує у Снятині бібліотечне товариство “Наука”.

Важливим напрямом культурно-просвітницької роботи К. Трильовського була його літературна творчість. В молоді роки він писав вірші, у 1888 році видав поетичну збірку під символічною назвою “Вперед”, де містилися твори власне самого К. Трильовського та його друзів – молодих поетів. Збірка отримала досить високу оцінку І. Франка, який підкреслив вагомим значення молодого адвоката у проведенні просвітницької роботи серед галицьких селян, відкритті для них народних читалень, публікації практичних порад у газеті “Буковина”, польських та українських часописах [2].

Не менш важливим доробком видатного політичного діяча була його публіцистично-журналістська діяльність. Під різними псевдонімами (Клим Обух, Гайдамака, Кирило, Приятель, Радикал, Січовий батько, Снятинчук та ін.) він опублікував у різних часописах близько 1800 статей, видав 80 популярних книжок і брошур, деякі з яких свідчать про зацікавленість К. Трильовського всевітньою історією (“Про велику французьку революцію”, видана у 1913 році в Коломиї; “Боротьба італійців за свободу та соборність”, видана в Коломиї у 1928 році).

К. Трильовський своєю публіцистичною діяльністю сприяв розвитку періодичної преси в Західній Україні; він – автор багатьох статей на суспільно-політичну тематику, які публікував у часописі “Громада”, журналах і газетах “Батьківщина”, “Громадський голос”, “Народ”, “Хлібороб”, “Зоря”, календарях “Отаман”, “Запорожець” та ін.

Зокрема, у популярному місячнику для народу “Зоря” (1903-1905 р.р.), газеті “Хлопська правда” (1903 р.), календарях “Отаман” і “Запорожець” (1905-1913 р.р.), офіційному органі січового руху “Січові Вісті” (видавався у Львові) К. Трильовський публікував твори відомих українських поетів і письменників, їх біографічні дані, відомості з минулого України, історії козацтва, опришківського руху та ін., чим робив вагомий внесок у культурно-просвітницьку роботу західноукраїнських земель. В своїх статтях виступав проти національної ворожнечі, за єдність слов'янських народів.

Один із найважливіших напрямів політичної та культурно-просвітницької діяльності К. Трильовського – виховання галицької молоді у патріотичному дусі, піднесення її загального освітнього та культурного рівня. З цієї метою на початку ХХ ст. у Галичині почали створюватися спортивно-пожежні молодіжні товариства “Січ” і “Українські Січові Стрільці”, біля витоків січового руху стояв саме К. Трильовський.

Реальна перша “Січ” була заснована у селі Завалля Снятинського повіту, перші установчі збори відбулись 5 травня 1900 року. Автором статуту “Січі” був К. Трильовський, в якому він підкреслив, що важливим завданням організації, крім спортивної роботи й боротьби з вогнем, має стати освітньо-культурна робота.

Саме тому “Січі” мали займатися боротьбою з неписьменством, передплачувати часописи, купувати книжки для січової бібліотеки, ставити вистави, створити хор, оркестр. Крім культурно-просвітницької роботи, учасники товариства мали боротися з пияцтвом, картярством серед

АДВОКАТУРА В УКРАЇНІ

населення, засновувати крамниці, відкривати каси взаємодопомоги та ін. Створення “Січі” в Заваллі дало поштовх до створення аналогічних товариств в Галичині й на Буковині.

В умовах перебування західноукраїнських земель під владою Австро-Угорської імперії і відсутності власної української держави діяльність “Січей” мала вагоме значення у відродженні історичної пам’яті, кращих героїчних сторінок українського народу, зокрема, історії козацтва.

“Січі”, чисельність яких значно зростала якраз внаслідок наслідування традицій Запорізької Січі, при своїй організації і діяльності орієнтувалися на устрій, звичаї січовиків: керівні посади в них були, як у колишній Запорізькій Січі – кошовий, осавул, хорунжий; січові відзнаки – червоні чи синьо-жовті стрічки з написом “Січ”, які носили через плече. Молодь приваблювала і традиційна козацька музика – маршові пісні, можливість виконувати гімнастичні вправи під супровід козацьких пісень.

Січовий рух став своєрідною ідейною платформою, що єднала широкі кола української інтелігенції – правників, поетів, журналістів, музикантів, допомагала виховувати молодь у національно-патріотичному дусі. Його підтримували українські письменники – І. Франко, М. Павлик, В. Стефанік, А. Чайковський, С. Яричевський, К. Малицька та ін.

Зокрема, І. Франко написав текст однієї з найпопулярніших пісень січовиків “Гей, “Січ” іде...”. Вірші для січових пісень писали також В. Пачовський, Д. Макогон, К. Малицька, О. Маковей, І. Петришин, С. Яричевський; поети із селянського середовища – І. Сандуляк, П. Думка, М. Кузич, В. Урдейчук, І. Харук-Галайда. Найбільш популярною вважалась пісня “Гей, там на горі “Січ” іде!”, слова і музику якої написав сам К. Трильовський.

Більше того, він упорядкував пісні для “Січей” і під псевдонімом Січовий Батько видав у 1906 році в Чернівцях збірку “Збірник пісень, патріотичних і січових”. Це видання високо оцінив І. Франко, підкресливши, що ці пісні підбадьорюють людей, дають віру на краще майбутнє. К. Трильовським були видані й інші збірки-співанки для січового руху [2].

Важливим напрямом культурно-просвітницької діяльності січового руху була організація січових з’їздів та січових свят, до чого безпосереднє відношення мав К. Трильовський. Ці заходи були справжніми популяризаторами української культури, діяльності відомих і менш відомих діячів літератури і мистецтва. На січових святах (проводились у 1902 р. у Коломиї, 1903р. – також у Коломиї, 1904 р. – у Станіславі, 1906 р. та 1909 р.– знову у Коломиї, 1911 р. – у Станіславі, 1912 р. – у Снятині) січовики виконували “Марсельєзу”, січові пісні, марші, виступали народні та студентські хори міст і селищ, де проводилися свята, читалися вірші, студентська молодь (зокрема, майбутній письменник Лесь Гринюк) виступали з промовами, сам К. Трильовський – із промовами про роль “Січей” для національного відродження.

Досить часто на цих січових святах вшановували пам’ять видатних діячів України, наприклад, гетьмана І. Мазепи (січове свято 31 травня 1909 р. в Коломиї), в якому брали участь, окрім

К. Трильовського, який виступав з рефератом про І. Мазепу, посли до парламенту В. Стефанік та Т. Старух, народні та студентські хори з Балинець та Печеніжина, були присутні відомі культурно-просвітні та політичні діячі М. Павлик, Л. Бачинський, М. Ягодинський, І. Макух, М. Коцюбинський, який завітав на свято по дорозі до Італії. Останній у листі до дружини, зокрема, згадував про надзвичайну велич свята, на якому 208 січовиків виконували гімнастичні вправи під музику, високо оцінив роль К. Трильовського в організації свята.

Отже, К. Трильовський увійшов в історію не лише як талановитий правник, адвокат, захисник інтересів знедоленого люду, а й знаний культурно-просвітницький діяч, поет, журналіст, один із фундаторів періодичних видань на західноукраїнських землях, людина, яка зробила вагомий внесок у суспільно-політичну діяльність в Україні, зокрема, стояла біля витоків січового руху, виступала за збереження історичної пам’яті, відродження історії запорізького козацтва.

Андрій Чайковський – ще один талановитий представник плеяди українських правників-адвокатів, який уславив українську культуру на культурно-просвітницькій ниві. Народився він у 1857 році у містечку Самбір на Львівщині в родині дрібного урядовця. В 1877 році вступив на філософський факультет Львівського університету, невдовзі залишив навчання, а через рік вступив на юридичний факультет цього ж університету.

АДВОКАТУРА В УКРАЇНІ

Вже у студентські роки проявився інтерес А. Чайковського до громадської діяльності. Так, навчаючись у Львівському університеті, він став одним із засновників молодіжної організації “Дружній лихвар”, а згодом організації “Кружка правників”. Працював він у 1880 році й у культурно-освітній громадській організації “Просвіта”, згодом – адвокатом на Тернопільщині у містечку Бережани.

Андрій Чайковський увійшов в українську культуру, перш за все, як талановитий письменник, літературний діяч. Перші літературні спроби – оповідання, драми – відносяться ще до часів навчання у гімназії. Значний вплив на формування літературного хисту А. Чайковського справили роки служби в австрійській армії на початку 80-х років XIX ст., участь у військових діях на території Боснії [3]. Знайомство з краєвидами Боснії, її людьми, історією, власні роздуми вилились у написання книги “Спомини з-перед десяти літ”, яку високо оцінив І. Франко, і який почав заохочувати молодого письменника до літературної творчості. Ця праця стала своєрідним професійним літературним дебютом А. Чайковського, що надихнула на подальшу творчу роботу.

А взагалі початок літературної та журналістської діяльності А. Чайковського припадає на 1888 рік, коли з’явились його перші статті в газеті “Діло”, присвячені біблійним та старогрецьким судовим процесам, а також причинам зубожілості селян у судівництві. Молодий адвокат прекрасно знав особливості соціального буття народу, що допомагало правдиво і реалістично розкривати його життя у своїх творах, а також використовувати при цьому власний досвід адвокатської практики (твори “Ні разу не вдарив”, “Краще смерть, чим неволя”, “Хто винен?”, “За віхоть сина”, “Жаль ваги не має”, що ввійшли до збірок “Оповідання” (1904), “Оповідання” (1920)).

В 90-х роках XIX ст. виходить низка його літературних творів (оповідань, нарисів, повістей, гуморесок): “Вуйко” (1895), “Образ гонору” (1895), “Олюнька” (1895), “Бразилійський гаразд” (1896), “В чужім гнізді” (1896), “Серенада в навечеріє св. Войцеха” (1896), “Моя перша любов” (1896), “Курателя” (1897), “Рекрут” (1897), “Не піддайся біді” (1908), “Не було виходу” (1927). Окремі твори присвячені життю галицької інтелігенції (“Своїми силами” (1902), “З ласки родини” (1910), повість “Панич” (1926)).

Цікавився А. Чайковський й історією України, особливо, історією козацтва. Як наслідок – поява праць козацької тематики: “Козацька помста” (1910), “Віддячився” (1913), “За сестрою” (1914), “На уходах” (1921), “З татарської неволі” (1921), “Украдений син” (1930), “Сонце заходить” (1930), “Богданко” (1934), “Полковник Михайло Кричевський” (1935), історичний роман “Сагайдачний” (1917) та ін.

Слід підкреслити, що при підготовці до написання історичних літературних творів проявився і неабиякий хист А. Чайковського як дослідника. Він ретельно вивчав архівні матеріали, твори українських, російських, польських істориків, історичні праці М. Грушевського, часто спирався на досвід вітчизняної художньо-історичної прози – твори М. Гоголя, Є. Гребінки, П. Куліша, І. Нечуя-Левицького, М. Старицького.

Зрозуміло, що така його діяльність не лише сприяла формуванню глибоких патріотичних почуттів самого А. Чайковського, а й вихованню літературних смаків, національної свідомості цілої плеяди літераторів як Західної, так і Східної України. Представникам інтелігенції Східної України він був відомий ще з 90-х років XIX ст., адже галицькі періодичні видання, де друкувалися твори А. Чайковського, доходили й до багатьох міст Східної України – Києва, Чернігова, Одеси та ін. [3].

Заслугують на увагу й інші аспекти культурно-просвітницької діяльності галицького адвоката. Зокрема, мова йде про його громадську роботу в роки навчання в гімназії, організацію читалень, різних товариств, що масово виникали у Галичині наприкінці XIX ст. (“Боян”, “Надія” та ін.). Останні роки життя знаний громадський і культурно-просвітницький діяч А. Чайковський прожив у Коломиї, де підтримував активні зв’язки з різноманітними гуртками, клубами, був активним членом місцевої організації “Просвіта”, сприяв в організації осередків освіти не лише серед молоді, а й дорослих, входив до складу мистецького середовища – відомого осередку культури куди, окрім А. Чайковського, входили композитор Я. Барнич, художник Я. Лукавецький,

АДВОКАТУРА В УКРАЇНІ

диригент коломийського “Бояна”, професор гімназії Р. Шипайло, письменник, гімназійний професор П. Франко, театральний діяч О. Скалозуб та багато інших діячів культури.

Отже, А. Чайковський належить до плеяди непересічних культурно-просвітницьких постатей української культури, які змогли збагатити не лише юридично-правничу практику, а й, глибоко знаючи різноманітні сторони життя різних верств населення, сторінки минулого України, відобразити це у своїй літературній спадщині, що нараховує десятки оповідань, новел, повістей і романів.

До непересічних особистостей – відомих юристів, адвокатів кінця XIX – початку XX ст., які залишили помітний слід у громадсько-політичному, культурному житті України, належить і Євген Олесницький. Народився він у 1860 році на Тернопільщині в родині греко-католицького священика. Навчався у першій тернопільській гімназії, згодом – на юридичному факультеті Львівського університету.

Є. Олесницький відомий, перш за все, як громадський та політичний діяч, організатор кооперативного руху в Західній Україні, депутат австрійського парламенту та галицького сейму, один із засновників Української національно-демократичної партії, керівник хліборобського товариства Галичини. В 1891 році відкрив адвокатську канцелярію в Стрию, багато років займався адвокатською практикою.

Крім того, Є. Олесницький відомий як науковий та культурно-просвітницький діяч, перекладач, автор правничих розвідок. Аналіз наукових праць Є. Олесницького дозволяє зробити висновок про нього, як про дослідника соціально-економічного становища Східної Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст., захисника інтересів українських селян [4].

Значне місце у діяльності Є. Олесницького посідала журналістська практика, він – автор багатьох статей у часописі “Діло”, членом редакції якого був. В цілому статті носили політичний, правовий та економічний характер і присвячувались проблемам пенсійного забезпечення, податків, місця громадських об’єднань, захисту прав українських селян тощо [4].

Так, скажімо, у своєму виступі 1909 р. Є. Олесницький охарактеризував 3 види забезпечення для селян: забезпечення на випадок хвороби; пенсійне забезпечення; забезпечення від нещасних випадків. Є. Олесницький відстоював права хліборобів на пенсію за віком, на випадок захворювання, а також пенсію для рільників-інвалідів дитинства (Олесницький Є. Про соціальне обеспечення / Є. Олесницький.– Львів : Накл. В. Бачинського, 1909. – 36 с.) [4]. У праці досліджується питання механізму забезпечення (хто зобов’язаний платити, скільки, віковий ценз для пенсій та ін.).

На основі професійного аналізу економіки Галичини Є. Олесницький робив висновки щодо важливості розвитку товарного ринку у аграрних відносинах краю, збуту сільськогосподарської продукції, приділяв увагу проблемі формування цін на ринку товарів, робив аналіз правових документів з болючою в Галичині проблеми пропинації.

Окремі публікації (“Конкуренція шкільна на підставі обов’язуючих законів”) присвячені проблемі налагодження роботи національних народних шкіл Галичини після 1848 року, організації навчання в українських середніх школах галицького краю, збільшення використання української мови викладання у навчальних закладах.

Вагомий внесок зробив Є. Олесницький і у діяльність відділення товариства “Просвіта” у місті Стрий, зокрема, у 1908 році “Просвіта” виступила ініціатором організації хліборобської виставки, сприяла друку популярних видань для сільських господарів, Є. Олесницький виступив ініціатором видання книжкової серії «Бібліотека «Сільського господаря» (1910–1944), став автором першої книги «Найближчі задачі Краєвого товариства «Сільський господар» (1910) [4]. До 1914 року було випущено 30 книжок, в основному популярні брошури, написані у формі інструкцій, вказівок, практичних порад, як правило, з проблем організації рільництва, розвитку тваринництва, збуту сільськогосподарської продукції. До активної діяльності в товаристві “Просвіта” слід додати і активну роль у роботі в якості дійсного члена в Науковому товаристві імені Т. Г. Шевченка, видавця “Руської історичної бібліотеки” (1884–86), редактора періодичних видань “Зеркала” (1885), “Нового зеркала” (1886), “Правди” (1888), активного учасника театрального товариства “Руська бесіда” [5].

АДВОКАТУРА В УКРАЇНІ

Таким чином, Євген Олесницький належить до непересічних постатей української історії і культури, який зробив помітний внесок не лише у правничо-адвокатську практику, захищаючи інтереси західноукраїнського селянства, а й у розвиток кооперативного руху на Західній Україні, з чим пов'язана його діяльність у періодичній пресі, журналістиці у західноукраїнському регіоні, а також науки, театрального мистецтва, ну і, звичайно, як політик і громадський діяч в цілому.

Висновки. Відомі українські адвокати К. Трильовський, А. Чайковський та Є. Олесницький зробили вагомий внесок не лише у громадсько-політичне життя, а у розвиток освіти, журналістики, періодичної преси, культури і мистецтва в цілому, виховання української молоді на кращих сторінках минулого України.

Перспективи подальших досліджень. Розглянуті у статті питання культурно-просвітницької діяльності відомих українських правників-адвокатів К. Трильовського, А. Чайковського та Є. Олесницького не вичерпують поставленої проблеми. Подальшого дослідження потребує вивчення культурного доробку цілої плеяди не лише українських адвокатів (Євгена Петрушевича, Костя Левицького, Лева Бачинського та ін.), а й інших представників вітчизняної юриспруденції.

Література

1. Нагірняк, А. Я. Кирило Трильовський – організатор січового руху у Галичині (кін. XIX – поч. XX ст.) / А. Я. Нагірняк // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Держава та армія. - 2014. - № 784. - С. 46-51. - Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/26176/1/8-46-51.pdf>.

2. Арсенич П. Засновник «Січі» Кирило Трильовський / Петро Арсенич. – Івано-Франківськ : Лілея–НВ, 2000. – 76 с. - Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/sk761937.pdf>.

3. Культурно-просвітницька праця Андрія Чайківського - Режим доступу : <https://ukrlit.net/article/201.html>.

4. Пинда, Л. А. Олесницький Євген – провідник українського кооперативного і хліборобського руху Галичини другої половини XIX – поч. XX ст. / Л. А. Пинда // Історія науки і біографістика. - 2015. - № 4. - Режим доступу : <http://inb.dnsgb.com.ua/2015-4/14.pdf>.

5. Головченко В. І. Олесницький Ярослав // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. - К. : Наук. думка, 2010. - Т. 7 : Мл — О. - С. 581. - 728 с.

Надійшла 3.10.2019

Бібліографічний опис для цитування :

Карпова, І. Г. Видатні адвокати України К. Трильовський, А. Чайковський та Є. Олесницький як культурно-просвітні діячі / І. Г. Карпова // Актуальні проблеми юридичної науки та практики. – 2019. – № 1 (5). – С. 60-65.